

«God landmålerskikk». Etiske refleksjoner om eiendomsoppmåling

“Good Surveying Practice”. Ethical Reflections on Cadastral Surveying

Vilhjálmur Árnason

Ph.d., professor emeritus, Institutt for filosofi, Universitetet på Island
vilhjarn@hi.is

Leiv Bjarte Mjøs

Dr.philos., professor, Institutt for bygg, miljø- og naturvitenskap, Høgskolen på Vestlandet
Leiv.Bjarte.Mjos@hvl.no

Sammendrag

I denne artikkelen reflekterer vi over god landmålerskikk i lys av profesjonsetikk og eiendomsoppmålingens prinsipper, system og praksis. Dette blir gjort på følgende måte: Vi starter med å beskrive kort hovedelementene i moral og anvendte etiske analyser. Deretter drøfter vi eiendomsoppmåling i lys av disse elementene, med særlig søkelys på praksis, system og lovverk som er utviklet og prinsipper som er beskrevet for god landmålerskikk i Norge. I lys av dette behandler vi spørsmålet om hva landmålerens primære moralske forpliktelser er. Til slutt reflekterer vi over hvordan disse faglige elementene må forankres i utdanningssystemet og det juridiske rammeverket for eiendomsoppmåling i Norge. Vi argumenterer for at en utvikling mot en organisert profesjon er nødvendig for å bringe landmålingspraksis i bedre samsvar med god landmålerskikk.

Nøkkelord

anvendt etikk, etiske prinsipper, interessekonflikter, profesjon, eiendomsoppmåling

Abstract

In this article we reflect on good surveying practices in light of applied ethics and the principles, system and practice of cadastral surveying. This is done in the following way: we begin by briefly describing the main elements of morality and applied ethical analyses. We then discuss cadastral surveying in light of these elements, with a particular focus on the practices, system, and legislation that have been developed, and principles that have been described for good land surveying practices in Norway. In light of this, we address the question of what primary moral obligations of surveyors are. Finally, we reflect on how these professional elements must be embedded in the education system and legal framework for cadastral surveying in Norway. We argue that a development towards an organized profession is necessary to bring surveying practice into better compliance with good surveying practice.

Keywords

applied ethics, ethical principles, conflicts of interest, profession, cadastral surveying

Hovedelementene i moral og etisk analyse

Etikk er en systematisk, kritisk analyse av moral, praksis, normer og interaksjoner. I anvendt etikk undersøkes spørsmål i privat, profesjonelt og offentlig liv som krever moralsk vurdering eller debatt fra et etisk ståsted. Et viktig spørsmål er hvor det etiske standpunktet tas fra. Det er ganske vanlig i anvendt etikk at saker eller praksiser beskrives og vurderes fra perspektivene til etiske teorier, som utilitarisme eller kantiansk etikk. Hovedprinsippene for disse teoriene blir deretter brukt på de praktiske spørsmålene som er under gransking. Vår påstand er at en mer nyttig tilnærming innen profesjonsetikk er en intern eller immanent tilnærming der problemstillingene beskrives og vurderes i lys av normene for god praksis og moralske ideer som vi forutsetter i våre daglige handlinger. Sistnevnte blir ofte referert til som «felles moral» som består av våre grunnleggende moralske intuisjoner om f.eks. ikke å skade, å være ærlig og rimelig. Dette er verdier som kan deles mellom moralske teorier som har motstridende måter å forankre dem på. De kan også deles mellom mennesker fra forskjellige kulturer som relaterer dem til forskjellige normsystemer. De kan dermed danne grunnlaget for en «overlappende konsensus» i et pluralistisk samfunn (Rawls, 2001, s. 32–38).

Felles moral består av noen hovedelementer som kan oppsummeres i form av verdier, dyder, regler og forpliktelser. Vi nevner først moralske verdier, som velferd, frihet, sannhet og rettferdighet, fordi de er forutsetninger både for vår egen jakt på et godt liv og for rimelig samspill med andre (Beauchamp og Childress, 2019, s. 3–4; for en kritisk analyse av «felles moral», se Hodges og Sulmasy, 2013). Moralske dyder er karaktertrekkene til individer, slik som mot og ærlighet, som trengs for å opprettholde disse verdiene. Hovedrollen til moralske regler er å beskytte verdiene. Den siste kategorien, forpliktelser, er knyttet til roller både i privatliv og yrkesliv. Forestillingen om rollespesifikke plikter viser til at lærere og leger, for eksempel, har ulike plikter som i stor grad knytter seg til tilsvarende rettigheter for studenter og pasienter.

Det er et av kjennetegnene ved en profesjon at den fastsetter atferdsstandarder som medlemmene må overholde. Disse standardene har typisk form av rollespesifikke plikter og etiske regler som utgjør en slags offisiell erklæring om hva som er gode profesjonelle tjenester (Airaksinen, 2012). Slike selvpålagte kvalitetskrav gir veiledning for profesjonens medlemmer, men gir også både myndigheter og offentlighet en målestokk for å vurdere praksisen. «Samfunnet har også forventninger om at de profesjonelle følger yrkesetiske retningslinjer» (Smeby og Gunderson, 2024). Det er blant profesjonsetikkens hovedoppgaver å analysere og forklare de forpliktelser som er knyttet til en profesjonsrolle. Dette kan gi grunnlag for en intern kritikk av yrkesutøvelsen, og stille spørsmål ved om løftene som ligger i atferdsstandardene, blir oppfylt i praksis eller ikke. Det må også spørres om de eksisterende standardene er tilstrekkelige for at god praksis kan utøves.

Det er imidlertid flere elementer som er relevante for analyse i praktisk etikk enn disse moralelementene. Moralske verdier, dyder og forpliktelser må tolkes i lys av de faktiske forhold i saken eller yrkesutøvelsen som diskuteres. Dette er både empiriske elementer som preger det praktiske feltet, som arbeidsprosedyrer og faktaopplysninger, og forskrifter nedfelt i lover og reguleringer, standarder og tradisjoner, som eksplisitt eller implisitt regulerer det faglige arbeidet. Det er en pågående debatt innen anvendt etikk om hvor stor vekt disse offentlige forskrifter og tradisjoner skal ha (Árnason, 2005, s. 322–328). Det er definitivt viktig i etisk analyse å ta den etablerte normative praksisen i betraktning, men det er ikke tilstrekkelig. Dette skiller etikk fra sosiologisk analyse hvor hovedfokus er å forstå en praksis. Som nevnt ovenfor er etikk en kritisk analyse av eksisterende normer, og denne kritikken kan ta utgangspunkt både i verdiene for felles moral, de idealer som ligger i standarder

for god praksis, og i en analyse av hva som trengs for å imøtekomme brukernes legitime behov. Vi legger til grunn at disse moralelementer, rettslige retningslinjer og praktiske forhold er relevante for å analysere praksis og normer i norsk eiendomsoppmåling.

God landmålerskikk

I denne sammenheng er det viktig å undersøke forståelsen av disse normene i norsk landmålingspraksis og de etiske prinsippene for eiendomsoppmåling. Men dette er ikke et forsøk på å gjøre en systematisk analyse av eiendomsoppmålingsetikk. Vi vil fokusere på dokumenter og skrifter knyttet til god praksis for norske eiendomslandmålere. Vi tar utgangspunkt i begrepet «god landmålerskikk», som dekker hovedelementene i god praksis. God landmålerskikk er en norm som i Norge blir foreslått innført av Matrikkellovutvalget i NOU 1999: 1 og da med bakgrunn i forslag om å innføre en ordning med oppmålingsforretning som tjenesteproduksjon. Den skulle bli utført av autoriserte landmålere med egen bevilling, eller ansatte i privat foretak eller offentlig organ med bevilling, til erstatning for kommunal eiendomsoppmåling. Matrikkellovutvalget la i begrepet god landmålerskikk «at landmåleren skal ivareta alle partenes interesser selv om han er engasjert av bare én av partene. Han skal dessuten opptre lojalt i forhold til regler og offentlige planer for arealbruk» (NOU 1999: 1, s. 127).

En ordning med godkjente landmålerforetak som skulle utføre eiendomsoppmåling som tjenesteproduksjon, ble vedtatt innført i 2005, men dette ble omgjort i 2007, og kommunal eiendomsoppmåling ble besluttet videreført. Selv om innføring av begrepet «god landmålerskikk» tydelig var knyttet til eiendomsoppmåling som tjenesteproduksjon, ble begrepet videreført – og nå som en norm i kommunal eiendomsoppmåling. I Ot.prp. nr. 57 (2006–2007) s. 12 skriver departementet om utføring av oppmålingsforretning: «Utføringa vil i stor grad vere fastlagd gjennom tekniske standardar og faglege krav, det som i sum blir kalla god landmålerskikk.» Norske eiendomslandmålere danner imidlertid ikke et faglig organ som fastsetter en atferdsstandard eller profesjonsetikk for sine medlemmer. Det ble overlatt til «bransjen» å utforme retningslinjer for god landmålerskikk, og Norges Jordskifte kandidatforening (i dag Tekna Samfunnsutviklerne) i samarbeid med Høgskolen på Vestlandet og Geoforum utviklet hver sine retningslinjer for god landmålerskikk (NJKF og Høgskolen i Bergen, 2012; Geoforum, u.å., Aadland og Gammelmo, 2012). Lov om eiendomsregistrering av 17.6.2005 med forskrifter stiller opp detaljerte krav for utførelse av eiendomsoppmåling og matrikulært arbeid. I tillegg har departementene gitt ut bl.a. en «Kommentar til matrikkelforskriften», datert 23.4.2018, rundskriv som er å finne på lovdata.no, og fortløpende prinsipputtalelser til matrikkelloven (Regjeringen, 2024). Det er også gitt ut en «Lovkommentar» til matrikkelloven (Faafeng et al., 2020). Samlet danner dette, sammen med retningslinjer for god landmålerskikk, faglige krav i form av omfattende og detaljerte prosedyrebeskrivelser for matrikulært arbeid, herunder utførelse av eiendomsoppmåling.

Den danske landinspektørprofesjonen (Landinspektørforeningen, 2024), og etablering av private landmålerprofesjoner i Øst-Europa etter kommunismens fall på 1990-tallet, var i stor grad idealer for den nye norske landmåleren som ble foreslått innført i NOU 1999: 1 (pers. medd. Helge Onsrud, leder av Matrikkellovutvalget, e-post 22.01.2024). Den danske landinspektøren følger lovpålagte regler om «god landinspektørskikk», som setter etiske krav til landinspektørens utførelse av matrikulære arbeider, andre arbeider som landinspektøren har enerett på å utføre, og annet arbeid som «sædvanlig og naturlig» blir utført av landinspektøren (Skovsgaard, 2024). De danske landinspektører har undersøkelsesplikt, veiledningsplikt og opplysningsplikt, og culpaansvar (profesjonsansvar),

som medfører erstatningsansvar ikke bare for skadevoldende handlinger, men også for skadevoldende unnlater. De danske landinspektører har en egen forsikringsordning. Landinspektørvirksomheten er regulert gjennom Landinspektørloven (Buhl, 2013), men i tillegg finnes det i ulikt lovverk omfattende bestemmelser om utførelsen av landinspektøroppgavene, som Udstykningsloven (Ramhøj, 1992) som i alle fall et stykke på vei kan sees på som det danske motstykke til den norske matrikkellov. Klager over landinspektørens arbeid kan rettes til Landinspektørnævnet (Landinspektørnævnet, 2024).

Etisk analyse av eiendomsoppmåling

Vi tar i det videre utgangspunkt i følgende fra de to retningslinjene som er utarbeidet i Norge, som skal dekke hovedelementene for god praksis:

Landmåler viser god landmålerskikk ved å oppfylle tekniske krav, faglige krav og god yrkesetikk. (Geoforum, u.å.)

God landmålerskikk fastlegges gjennom faglige kvalitetskrav til oppmålingsvirksomheten og yrkesetiske regler for landmålere. (NJKF og Høgskolen i Bergen, 2012)

Det er verdt å merke seg at det i begge disse utsagnene om god landmålerskikk er et implisitt skille mellom det faglige og det etiske. I førstnevnte uttalelse er formuleringen «faglige krav og yrkesetikk», mens den i sistnevnte er «faglige kvalitetskrav og yrkesetiske regler».

Utsagnene om god landmålerskikk levner ingen tvil om en klar etisk komponent. Det er imidlertid både et riktigere og sterkere budskap å snakke om det etiske som en integrert del av yrkesutøvelsen. Når poenget fremsettes på den måten, er det ingen mulighet for tolkingen at en eiendomslandmåler kan oppfylle faglige krav uten å overholde etiske normer. Dette er ikke et teknisk poeng om formuleringer, fordi det dreier seg om de elementene som utgjør selvbildet til yrkesutøveren. Dette vil kunne styrkes dersom eiendomslandmålerne danner et uavhengig og anerkjent fagorgan som utformer sine egne etiske retningslinjer, basert på egen visjon og forståelse av god praksis

La oss ta et eksempel fra en annen kontekst for å forklare dette. Det sies ofte at det er viktig å utføre god forskning, men forskerne må også huske å ta hensyn til etiske krav. Dette er misvisende fordi det indikerer at det er mulig å «gjøre god forskning» uten å ta hensyn til etiske krav. Det etiske blir sett på som et *tilleggskrav* til normene for god vitenskapelig praksis. Men som David Resnik hevder, er det umulig å gjøre god forskning uten å følge de moralske normene for sannhet og ærlighet (Resnik, 1998, s. 53–73). Men altfor ofte blir vitenskapen fremstilt som en ambisiøs jakt på kunnskap (og prestisje) for enhver pris, mens «det etiske» blir sett på som eksterne krav, stilt av tilsynsutvalg. Etikk blir da sett på som kvasijuridiske regler, støttet av sanksjoner. Dette inviterer til unødvendige konflikter og spenninger.

Et annet eksempel kan hentes fra ingeniøryrket. I en artikkel med tittelen «Thinking Like an Engineer» argumenterer Michael Davis for at det er «en del av det å være ingeniør at offentlig sikkerhet, helse og velferd kommer først» (Davis, 1991, s. 160). Davis' argumentasjon er basert på ideen om identitet, at den etiske delen er like integrert i å *være ingeniør* som den tekniske ferdigheten og teoretisk kunnskap. For ham spiller en profesjonell etikk-kodeks en viktig rolle for dette, fordi den tydeliggjør at et etisk standpunkt ikke er et spørsmål om privat samvittighet hos ingeniøren, men en profesjonell vurdering. Dette gir en bakgrunn for ingeniører til å motstå dårlig praksis i faglige ideralters navn.

For norske eiendomslandmålere vil disse fagidealene være nedfelt i forestillingen om «god landmålerskikk». NJKF og Høgskolen i Bergen har i sitt arbeid med retningslinjer for god landmålerskikk lagt til grunn fire prinsipper for god landmålerskikk. Dette er prinsippene for interesse (interesseprinsippet), disposisjon (disposisjonsprinsippet), uavhengighet (uavhengighetsprinsippet) og veiledning (veiledningsprinsippet). Vi vil diskutere hvert av disse kort i lys av etiske ideer.

For det første innebærer interesseprinsippet at en landmåler skal ta hensyn til alle som er parter i en bestemt sak. Det nevnes spesielt at alle som er part i saken, skal varsles om en oppmålingsforretning, og at interessene til dem som ikke er til stede, bør ivaretas.

I forhold til interesseprinsippet er det grunn til å nevne mulige interessekonflikter. En interessekonflikt oppstår når en landmålere personlige interesser – familie, vennskap, økonomiske eller sosiale faktorer – kan kompromittere hans eller hennes dømmekraft, avgjørelser eller handlinger på arbeidsplassen (Resnik, 2007, s. 111). Det finnes ulike måter å unngå interessekonflikter på, eller i det minste minimere effektene. Minimumskravet er åpenhet, for å gjøre det kjent at ens forhold til en part i en sak kan kompromittere ens dømmekraft. Dette er sjelden tilstrekkelig, og et ytterligere skritt etter å ha erklært interessekonflikt er å trekke seg fra saken. Dette kan være vanskelig i små samfunn der folk gjerne kan ha ulike roller og flere interesseforhold. Dette knytter seg til uavhengighetsprinsippet som kan sies å ligge til grunn for interesseprinsippet.

Fra et etisk standpunkt spiller uavhengighetsprinsippet en sentral rolle i god landmålerskikk. I lys av argumentasjonen ovenfor kan vi slå fast at de moralske prinsippene til en bestemt profesjon må gjenspeile grunnleggende verdier for vår felles moral som styrer våre moralske intuisjoner. Fra det perspektivet kan vi se at prinsippet om uavhengighet beskytter to verdier som vi forstår er det moralske grunnlaget for eiendomsoppmålingsfaget: rettferdighet og pålitelighet. Verdien av rettferdighet står på spill i all eiendomsoppmålingsvirksomhet og er punktet der landmålerens etiske og tekniske kompetanser møtes. Rettferdighet i denne sammenhengen relaterer seg til fordelingsrettferdighet der det som blir målt opp og registrert, er det som en part har legitimt krav på. Rettferdighetsgudinnen blir ofte fremstilt med bind for øynene, som symbolsk setter kravet om upartiskhet. Rettferdighet er en kald dyd som ikke er motivert av hensyn til vennlighet eller omsorg. Det er riktigheten av eiendomsoppmålingen som her er det sentrale. Dette er grunnlaget for troverdigheten til landmålerne og et sentralt element i deres faglige integritet.

Prinsippene om interesse og uavhengighet, som beskytter verdiene rettferdighet og pålitelighet, kan ikke bare overholdes med tekniske midler. Mens teknisk kompetanse og nøyaktighet er avgjørende i oppmålingsprosessen, krever eiendomsoppmålerfaget også interaktive og kommunikative kompetanser. Som det fremgår av interesseprinsippet, bør alle med partsinteresse varsles og inviteres til å være til stede på oppmålingsforretningen, og dette kan reise spørsmål som ikke kan håndteres bare med tekniske midler. Det er for eksempel mulig at en av partene – la oss si den sterkeste av de to – forsvare sin interesse på en urimelig måte. En like aktuell problemstilling er at en part eller flere parter i oppmålingsforretningen ikke møter, og at de fremmøtte parter da får påvist sin forståelse av grenseforløpet uten at naboen er til stede og gir uttrykk for sin oppfatning. Hvordan skal eiendomslandmåleren håndtere en slik situasjon? På det generelle nivået er svaret at landmåleren må styres av verdiene rettferdighet og pålitelighet, men det krever også oppmerksomhet omkring de spesielle omstendighetene og personene som er involvert.

Dette knytter seg direkte til det tredje prinsippet om god landmålerskikk – veiledningsprinsippet. Dette prinsippet innebærer at landmålere skal spille en aktiv rolle i å løse uenigheter:

[G]od landmålerskikk tilsier at landmåleren yter partene bistand og er aktiv for at partene skal bli enige om grenseforløpet. (NOU 1999: 1, s. 148; Aadland, 2011)

Dette krever både informasjon til og dialog med partene, der eiendomslandmåleren må ha en formidlende rolle. I en slik dialog skal landmåleren forsøke å mekle mellom partene for å komme til enighet (NJKF og Høgskolen i Bergen, 2012). En slik dialog krever kommunikativ kompetanse, preget av vilje både til å snakke og lytte, respektfull og tillitsfull opptrreden. Å respektere ens samtalepartnere innebærer ikke at deres synspunkter aksepteres ukritisk. Dialogen må ledes av prinsippet om uavhengighet, og fremme verdiene upartiskhet og rettferdighet. Dette krever både overholdelse av faglige forpliktelser og utøvelse av faglige dyder, som vil bli diskutert nedenfor.

Det siste av de fire hovedprinsippene for eiendomsoppmåling er disposisjonsprinsippet. Dette prinsippet må tolkes ut fra det faktum at en eiendomsgrænse er et privatrettslig anliggende, men også betydningen av at landmåleren må være oppmerksom på og forstå sakens fakta, og at oppmåling og registrering skal håndteres i samsvar med lovverket og offentlige planer for bruk av areal (Geoforum, u.å.). Det innebærer også at landmåleren må forholde seg til partenes påstander, men samtidig observere og vurdere og veilede om avtaler og dokumenter knyttet til saken (Aadland, 2011, s. 124). Dette reiser mange interessante spørsmål og utfordringer for landmålerne. Dette prinsippet kan kreve både tolkning av ulike faktorer som kan være motstridende, og vurdering av hva som er hensiktsmessig å gjøre i slike situasjoner.

Disse utfordringene har både epistemologiske og etiske implikasjoner. Den epistemologiske utfordringen er å finne ut sannheten om saken. Dette kan ikke bare leses av fakta eller dokumentene i saken, men kan kreve både logisk tenkning og kreativ rekonstruksjon på stedet. De etiske utfordringene knytter seg både til kravet om å ta en rettferdig avgjørelse og til spørsmålet om lojalitet og primære forpliktelser til yrkesutøvelsen. Begge disse utfordringene er relevante aspekter ved yrkesetikk. Etiske prinsipper må forklares i yrkesutøvelsens spesielle kontekst, og det krever god dømmekraft. Det er også en stor oppgave innen anvendt etikk å vurdere den relative vekten av prinsipper og argumentere for hvilke av dem som bør vike i konfliktsituasjoner (Árnason, 2018, s. 90–92).

Forpliktelseskonflikt?

Rollespesifikke forpliktelser for profesjonelle kan deles inn i fire hovedkategorier: klientorienterte forpliktelser, kompetanseforpliktelser, sivile forpliktelser og kollegiale forpliktelser (Barry, 1982, kap. 3). Forpliktelser overfor partene er allerede nevnt i forhold til de fire prinsippene for eiendomsoppmåling, som habilitet, opplysningsplikt og meglingsplikt. I tillegg har eiendomslandmåler taushetsplikt i samsvar med forvaltningslovens kap. III. Kompetanseplikter gjelder plikten til å være oppdatert i de tekniske, juridiske og administrative spørsmål som har relevans for yrket (etterutdanning). De sivile eller sosiale forpliktelsene til en yrkesutøvergruppe kan både forstås generelt i form av å yte tjenester til publikum ved å være rettferdig og troverdig i de sosialt viktige spørsmålene om eiendomsoppmåling, og mer spesifikt eller snevert ved å følge den regulative orden for yrket, dvs. lover og reguleringer for oppgavene som utføres. De kollegiale forpliktelsene dreier seg om respekten man skal vise overfor andre medlemmer av eget yrke og for medlemmer av andre yrkesutøvergrupper ved tverrfaglig arbeid. Ingen kollegiale forpliktelser er nevnt i litteraturen om god landmålerskikk.

For ethvert yrke er det et viktig og interessant spørsmål å stille hva som er hovedforpliktelsen. Er den primære forpliktelsen overfor den enkelte part, eller overfor samfunnet?

Dette kommer ganske tydelig frem i mange fagkoder, ofte i innledende avsnitt. For leger og andre helseprofesjoner er hovedforpliktelsen for eksempel overfor pasientene. For å ta et helt annet eksempel, for regnskapsførere er den primære forpliktelsen overfor samfunnet: «Et kjennetegn ved regnskapsføreryrket er dets aksept av ansvaret for å handle i allmennhetens interesse» (International Federation of Accountants, 2023, s. 19). Slike sivile forpliktelser blir også sett på som den primære plikten til ingeniører i Davis' tolkning av de grunnleggende prinsippene i deres moralske kode. Ingeniører skal

opprettholde og fremme integriteten, æren og verdigheten til [...] profesjonen ved å: I. bruke deres kunnskap og ferdigheter for å forbedre menneskelig velferd. II. å være ærlig og upartisk, og med troskap tjene offentligheten ... (Davis, 1991, s. 157–158)

Det er klart at ulike syn på hva primærforpliktelsen er, kan ha viktige konsekvenser for forståelsen av god landmålerskikk for den utøvende landmåler. Dersom vi ser på bakgrunnen for at ordningene med nøyaktig eiendomsoppmåling innføres i Norge, er det først og fremst det offentliges informasjonsbehov, for kart og oversikter over eiendommer, som er tilgodesett, men samtidig en erkjennelse av at oppmålingen også bidrar til å sikre grenser og dermed grunneierens interesser. Interessentene kan imidlertid være mange (Carson og Skauge, 2023, s. 159–181). I praksis vil det variere i hvilken grad eiendomslandmålerne er klientorientert (mot grunneierne) eller etatsorientert (oppover mot myndighetene), men med sterk regelstyring vil trolig eiendomslandmålingen være mest etatsorientert. Ser vi til agronomene, viser Jacobsen en sterk klientorientering heller enn etatsorientering (Jacobsen, 1978). I dokumentene om «god landmålerskikk» er det en spenning mellom lojalitet til kommunen og dedikasjon til de prinsipper og yrkesetiske plikter som skal sikre at jobben er gjort med rettferdighet og troverdighet som et mål. Dette er oppsummert i et nøtteskall i «Retningslinjer for god landmålerskikk»: «En landmåler skal være ærlig, redelig og opptre profesjonelt (integritet)» (NJKF og HVL, 2012). Begrepet faglig integritet er spesielt viktig her fordi det sikrer at de primære verdiene for eiendomsoppmålingspraksis, rettferdighet og pålitelighet, blir ivaretatt. Disse verdiene bør være retningsgivende for landmålerens primære forpliktelser, som kan sees på som sivile forpliktelser. Det krever profesjonelle dyder å utøve disse forpliktelsene, og de fire «klassiske dyder» er også viktige i denne sammenheng:

Visdom: utdanning og erfaring: hva er det riktige å gjøre og hvordan.
 Mot: karakterstyrke til å holde fast ved sin faglige overbevisning.
 Moderasjon: opprettholde en balanse mellom prinsippene.
 Rettferdighet: å vise faglig integritet.

Disse dydene gjør det mulig for fagfolk å motstå alle forsøk på å la landmåleren tjene andre interesser enn dem som ligger i hovedforpliktelsene. Dyden mot er av spesiell betydning i slike situasjoner. Platon sammenlignet mot med et konserveringsmiddel: å bevare sin integritet i møte med fare, fristelser eller press. Den tjener som et skjold mot korrupsjonskreftene (Platon, 2001, s. 442C).

Diskusjon om praksis og de systematiske rammene for eiendomsoppmåling

Det er ikke nok å snakke om yrkesetikk ut fra etiske prinsipper, yrkesregler, faglige plikter og dyder. Det må også være systematiske rammer i det offentlige som styrker disse elementer. I dette avsnittet vil vi diskutere disse rammene.

De systematiske rammene for eiendomsoppmåling er først og fremst lovverket og eiendomslandmålerens kompetanse. Lovverket setter rammer som eiendomslandmålerne skal holde seg innenfor. Landmålers kompetanse er viktig for at landmåler er i stand til å forstå lovverket og det faglige og etiske rammeverket som landmåler opererer innenfor. Det er imidlertid svakheter i de systematiske rammene, som vi peker på i det følgende. Vi vil også drøfte noen av de sentrale målsettingene med eiendomsoppmåling og det juridiske rammeverket, og betydningen av landmålerens kompetanse for å nå målsettingene.

Som nevnt ovenfor har samfunnets målsetting med å måle opp, kartlegge og registrere eiendom historisk sett vært å etablere et kart- og informasjonssystem for å ivareta offentlige interesser, som styring av arealbruk og arealutvikling. Videre er det et mål med eiendomsoppmåling å danne grunnlag for rekonstruksjon av grenser og forebygge eiendomstvister og slik skape sikre rettighetsforhold knyttet til fast eiendom. Målsettingene er forankret i matrikkellovens formålsbestemmelse:

Lova skal sikre tilgang til viktige eiendomsopplysningar, ved at det blir ført eit einsarta og påliteleg register (matrikkelen) over alle faste eigedomar i landet, og at grenser og eigedomsforhold blir klarlagde. (Matrikkelloven, § 1)

Eiendomslandmålerens oppgave i denne sammenheng er på best mulig måte å utføre arbeidet med eiendomsoppmåling. Oppgaven med å måle opp eiendom er tillagt landets kommuner, og det er kommunene som pr. i dag på fritt grunnlag utpeker den personen som skal være landmåler for en oppmålingsforretning. Det sentrale juridiske verktøyet for dette er lov om eiendomsregistrering (matrikkelloven) med forskrifter. Matrikkelloven inneholder detaljerte bestemmelser om hvordan arbeidet med eiendomsoppmåling skal utføres, og det er i matrikkelloven lovfestet at arbeidet skal utføres i samsvar med god landmålerskikk, jf. utredningen ovenfor. Arbeidet med eiendomsoppmåling kan by på utfordrende oppgaver, som å veilede partene når de er uenige, og landmåler har en forpliktelse til å forsøke å få partene til å enes.

Sentralt i eiendomslandmålerens arbeid er oppmålingsforretningen og varslingen til dette møtet. Enkelt fortalt så er en oppmålingsforretning et møte i marken der partene (normalt naboene på begge sider av en grense) påviser sine grenser, som landmåler så sørger for å merke med grensemerker, måle opp og sender deretter oppmålingsdokumentasjon til den som fører matrikkelen for kommunen. Eventuelt så kan også rettigheter inngå i forretningen. Reglene om varsel om oppmålingsforretning er gitt i matrikkelforskriftens § 37: Berørte parter skal varsles. Det er imidlertid ikke frammøteplikt, og at varslede parter unnlater å møte opp ved oppmålingsforretninger, er vanlig. Landmåler har ingen lovfestet plikt til videre å involvere eller kontakte parter som ikke møter, og en vanlig håndtering av denne situasjonen vil være at landmåler måler opp den eller de partene som møter sine påstander, som blir registrert. Et forhold som også kan bidra til at ønskelig etterarbeid og avklaring med ikke frammøtte parter ikke blir utført, er fristen på 16 uker for ferdigstilling av forretningen (overskrides frist, skal det medføre gebyrreduksjon).

Til sammenligning vil en grenseoppmåling av en landinspektør i Danmark ikke ha et tilsvarende fokus på møte i marken, men at landmåler avgjør grenseforløp og involverer parter og har møter i marken etter behov, uten tidsfrister fastlagt ved lov. En viktig forskjell mellom en eiendomsoppmåling i Norge og i Danmark er videre at mens en landinspektør i Danmark er ansvarlig for at det er den korrekte eiendomsgrensen som måles opp, så er den norske eiendomslandmålerens ansvar avgrenset til å måle opp de grensene som partene påviser. Når den norske eiendomslandmåleren gjennomfører oppmålingsforretninger uten

å ha sørget for å involvere naboen, så vil dette være i samsvar med lovverket, men et sentralt spørsmål vil være om ikke dette er i strid med interesseprinsippet slik det er formulert i god landmålerskikk, og generelle og faglige og etiske krav. Vi kan også konstatere at kravene til varsling og involvering av parter med dagens regelverk er svekket i forhold til tidligere lokale krav der man etter datidens lovverk la ved svarslipp ved varsler og på den måten fikk kvittert for at varsel om kartforretning var mottatt, og det også var vanlig at landmåler kontaktet ikke frammøtte parter for godkjenning av påviste grenser. En årsak til at rutinene om varsling og dokumentasjon av partenes grenseavtale ser ut til å ha blitt svekket, kan være at det har etablert seg en dominerende forestilling både hos landmålere og lovskrivere om at det er oppmåling og koordinater som definerer eiendomsgrensen, noe som ikke er korrekt. Det er avtalen mellom partene som er det rettslige grunnlaget for en eiendomsgrense, og blir det målt opp noe annet enn det som er avtalt, endrer ikke dette avtalen mellom partene (Falkanger og Falkanger, 2021, s. 116).

Når vi ser på reglene for gjennomføring av en oppmålingsforretning hvor partene på begge sider av en eiendomsgrense faktisk møter, finner vi også huller i systemet. Landmåler skal gjennomføre oppmålingsforretningen i samsvar med matrikkellovens § 33, jf. første ledd:

Ei oppmålingsforretning går ut på å klarleggje og beskrive grenser og rettar i tråd med påstandane til partane og framlagde dokument, og elles bringe fram opplysningar og dokumentasjon som er nødvendig for matrikkelføring og eventuelt tinglysing. Den som utfører oppmålingsforretninga, skal ta vare på interessene til alle partar og utføre forretninga i samsvar med god landmålerskikk.

Her ser vi at landmåleren skal beskrive grenser og retter i tråd med partenes påstander og framlagte dokument. Men hva dersom partenes grensepåvisning ikke samsvarer med framlagte dokument, f.eks. grensebeskrivelsen i den framlagte skylddelingsforretningen? Den situasjonen har regelverket ingen endelig oppskrift på. Et eksempel på en situasjon som kan oppstå, er at ved en eldre skylddelingsforretning er grenser for en tomt merket og beskrevet, og areal er angitt til ca. 400 m². I ettertid har partene blitt enige om å utvide tomten til 1200 m², en avtale som er lovlig uten krav om eiendomsoppmåling (Falkanger og Falkanger, 2021, s. 97). Det blir rekvirert oppmålingsforretning, og landmåler registrerer at det er avvik «mellom påstandane til partane og framlagde dokument». Det vil da kunne være ulik praksis mellom landmålerne; noen vil uten videre måle opp grensene som blir påvist av partene, mens andre vil henvise partene til at de må søke om tillatelse til arealoverføring etter plan- og bygningslovens § 20-1 bokstav m, med tilhørende gebyr, før det omforente grenseforløpet kan måles opp og registreres i matrikkelkartet. Hva er korrekt å gjøre dersom partene ikke ønsker å søke om og betale for arealoverføring? Kan landmåler avvise den rekvirerte eiendomsoppmålingen? Kanskje det da er siste del av bestemmelsen, om at landmåleren skal utføre forretningen i samsvar med god landmålerskikk, og ta stilling til problemet ved sitt skjønn, som gir svaret? Dette krever god dømmekraft, på bakgrunn av praktisk erfaring, utdanning og kvalitetskrav i yrket. Etter disposisjonsprinsippet slik det er definert i god landmålerskikk (NJKF og Høgskolen i Bergen, 2012), kan ikke landmåler bestemme hvor grensene skal gå, men må forholde seg til partenes påstander. Meningene om dette er imidlertid delte.

En eiendomslandmåler er en offentlig tjenesteperson og underlagt forvaltningslovens regler om habilitet. Landmåler skal foreta en egen vurdering for å avgjøre om det foreligger omstendigheter som er egnet til å svekke tilliten til landmålerens upartiskhet. I mange kommuner har vegmyndighetene (Statens vegvesen og Fylkeskommunen) avtale med kommunen om å måle opp grenser mot veggrunn med egne landmålere. Det er vanlig, men skjer ikke alltid, at vegmyndigheten stiller med egen partsrepresentant ved oppmålingsforretningen. Landmåler og partsrepresentant kan være nære kolleger. Er landmåleren habil, og blir

en nabos interesser alltid tilstrekkelig ivaretatt når landmåleren er ansatt i myndighetsorganet, selv om myndighetsorganet er representert ved egen partsrepresentant? Tilsvarende er situasjonen når kommunen selv er part i en sak som grunneier; da vil også kommunen gjerne stille med en egen partsrepresentant i tillegg til landmåleren. Blir naboens interesser alltid tilstrekkelig ivaretatt?

Et annet spørsmål er hvem som betaler for arbeidet med eiendomsoppmåling. Gebyrene, som den som har rekvirert en eiendomsoppmåling, har betalt, har i utgangspunktet vært regulert i lov, senere ved kommunalt gebyrregulativ vedtatt av kommunen, godkjent av Fylkesmannen. I 1995 fikk kommunene hjemmel til å fastsette oppmålingsgebyrer etter selvkostprinsippet, uten Fylkesmannens godkjenning. Slik regelverk og system er utformet, kan kommunene få dekket alle sine utgifter til oppmåling gjennom gebyrer. Grunneierne blir belastet for utgiftene med oppmålingsforretninger, og da vanligvis etter selvkostprinsippet, og omkostninger kommunen har, kan bli fordelt etter sjablongmetoder etter størrelsen på arealene som måles opp. Gebyrene gjenspeiler ikke nødvendigvis de reelle kostnadene, og det er store variasjoner over kommunegrensene. Det kan i den forbindelse vises til HVL-rapport om transformasjon der et intervjuobjekt uttaler følgende i forbindelse med fradeling av tomter for næringsbygg: «En halv dags arbeid så har du fått trehundretusen i oppmålingsgebyr for hver tomt. Det er sveltet fordi man ikke ønsker konflikt med kommunen av hensyn til en pågående regulerings sak» (Dyrkolbotn, Mjøs og Leiknes, 2020, s. 67–68). Er dette riktig sett fra et etisk perspektiv, og er det i samsvar med god landmålerskikk? Vi kan ikke se at de store variasjonene i gebyrer samsvarer med profesjonsetikkens grunntanker om rettferdighet og pålitelighet.

Utføring av eiendomsoppmåling kan by på mange og kompliserte spørsmål som krever god kompetanse for å håndteres på en god og tillitvekkende måte. Det er pr. mars 2024 ikke sentrale utdanningskrav eller krav om autorisasjon knyttet til arbeidet med å utføre eiendomsoppmåling i Norge; det er kommunen som bestemmer kompetansebehovet, og mange eiendomslandmålere har ikke relevant eiendomsfaglig utdanning. Standarder for utdanning og praksis er blant hovedtrekkene ved en profesjon. Ved overgangsregler i matrikkelforskriften § 70 er det igangsatt en autorisasjonsordning som er planlagt iverksatt fra 2026. Dagens utøvere kan fram til utgangen av 2025 få autorisasjon (landmålerbrev) etter søknad og avleggelse av en nettbasert autorisasjonsprøve, basert på relevant praksis, men uten utdanningskrav. Dersom «sterke grunner» foreligger, kan Kartverket gjøre unntak også fra kravet om praksis og autorisasjonsprøve ved tildeling av landmålerbrev. Fra 2026 setter matrikkelforskriften krav til «oppnådd bachelor- eller mastergrad med et studieprogram som er godkjent av Statens kartverk», og to års praksis for å få landmålerbrev (Matrikkelforskriften, 2009, § 64b). Matrikkelforskriften setter ikke krav til etterutdanning. Ved en kartlegging av kompetanse innen kommunal oppmålingsforretning i 2017 (429 respondenter) ble det funnet at 18 % av eiendomslandmålerne ikke hadde relevant eiendomsfaglig utdanning, og ytterligere 45 % av eiendomslandmålerne hadde en kompetanse mindre enn bachelorgrad (Kristiansen et al., 2017, s. 46–50). I mars 2024 er status at det kun er 14 av 503 autoriserte eiendomslandmålere som er autorisert etter matrikkelforskriftens normalordning, dvs. oppfyller de krav som forskriften stiller til utdanning og praksis for å få autorisasjon etter 1.1.2026 (Mjøs, 2024).

Det er uklart i hvilken grad man vil klare å rekruttere landmålere i fremtiden slik dagens matrikkelforskrift legger opp til. Landets kommuner og grunneiere vil uansett i mange år måtte forholde seg til et system der eiendomsoppmåleren ikke nødvendigvis har den utdanning og praksis som det er lagt opp til for å sikre kvalitet i det arbeidet som utføres. Mangelfull utdanning hindrer god praksis og at de norske landmålerne kan bli tillagt større ansvar for undersøkelser og dermed kunne ta stilling til grenseforløp tilsvarende som den

danske landinspektøren, og slik forebygge og redusere tallet på grensetvister, som er meget høyt i Norge (Mjøs og Sevatdal, 2011; Mjøs, 2020). Mangelfull utdanning anser vi også som en hindring for at utøverne organiserer seg og bidrar til å forbedre sin egen arbeidssituasjon ved å påpeke mangler i system og lovverk, og på sikt utvikle seg til en organisert profesjon, tilsvarende som landinspektørprofesjonen i Danmark. En organisert profesjon gir forutsetninger for en selvstendig praksis basert på faglige verdier og idealer. Dette gir et grunnlag for landmåler til å motstå dårlig praksis i profesjonsnormenes navn.

Matrikkelovens § 33 fastslår at den som utfører oppmålingsforretningen, skal ivareta interessene til alle parter og utføre forretningen i samsvar med god landmålerskikk. Bidrar så de utarbeidede retningslinjer for god landmålerskikk til en forbedret praksis? Dersom vi tar utgangspunkt i praksis ved behandling av klagesaker hos fylkesmann/statsforvalter eller rettspraksis ved domstolene, så synes det ikke som retningslinjene for god landmålerskikk i Norge har særlig fokus. I 2020 ble det foretatt en undersøkelse av klagesaker etter matrikkeloven (Amiand, Sky og While, 2020). Totalt omfattet undersøkelsen 312 klager til Fylkesmannen. Ved en gjennomgang der det søkes på «god landmålerskikk» i fylkesmennenes vedtak, finner vi at søket får tilslag i 49 av sakene, de fleste fordi matrikkelovens § 33 er sitert i vedtaket. I 14 av de 49 sakene finner vi at det vises til at kravet til god landmålerskikk er oppfylt, eller at man ikke finner brudd på god landmålerskikk, mens vi finner at Fylkesmannen i 4 saker vurderer begrepet noe mer inngående, som blir forklart i det følgende. I sak 2013/7781 der kommunen var part som grunneier, manglet det rekvisisjon, og det var utsendt et utilstrekkelig varsel. Fylkesmannens lovlighetskontroll avdekket flere brudd på god landmålerskikk, og Fylkesmannen bemerket at dette innebar at det var begått saksbehandlingsfeil, og fant at vedtaket om matrikkelføring var å anse som ugyldig, og opphevet vedtaket. I sak 2017/2730 hadde landmåler utført oppmålingsarbeid og bl.a. flyttet et grensemerke 10 cm i forkant av en oppmålingsforretning uten at partene var til stede. Fylkesmannen i Oslo og Akershus mente at flyttingen av grensemerket uten at partene var til stede, ikke var i samsvar med god landmålerskikk, og at dette var saksbehandlingsfeil, men at klagers eiendoms registrerte størrelse forble upåvirket og at det ikke var fattet noe enkeltvedtak som var bestemmende for klagers rettigheter og plikter, og klagen ble avvist. I sak 2017/34144 var det tvist om grense. Fylkesmannen i Oslo og Akershus kunne ikke fastslå om den utførte forretningen hadde vært i strid med god landmålerskikk, og bl.a. med henvisning til at den endelige grensen mellom eiendommer ikke kan fastsettes i klagesak, stadfestet Fylkesmannen kommunens vedtak om ikke å ta klagen til følge. I sak 2016/14768 er forholdet at landmåler hadde målt opp grenser utenfor det som var rekvirert, og Fylkesmannen i Vest- og Aust-Agder opphever vedtaket med henvisning til disposisjonsprinsippet. Denne saken er også den eneste av sakene hvor vi finner at ett av de fire etiske prinsippene for eiendomsoppmåling blir nevnt. Ser vi på rettspraksis, finner vi ved søk på lovdata.no (22.1.2024) at god landmålerskikk kun er nevnt i én sak som er lagt ut der, i Trøndelag jordskifterett, sak JTRO-2020-90340 om tvist om eierskap til holmer og grunn utenfor hyttefelt. En part hevdet at kartforretningen over hyttefeltet i 2012 ikke var gjennomført i henhold til god landmålerskikk, uten at jordskifteretten fant grunn til å drøfte eller legge vekt på dette i sin saksutredning.

Vi finner ikke at god landmålerskikk, i den grad dette er vurdert, blir forstått som noe mer enn å følge de konkrete kravene til arbeidet, fastsatt gjennom lov, forskrifter og retningslinjer.

Avsluttende refleksjoner

I denne artikkelen har vi analysert forestillingen om god landmålerskikk, norsk eiendomslandmålerpraksis og systemet som regulerer yrket i Norge. Vi har hevdet at prinsippene for

god landmålerskikk gjenspeiler grunnleggende verdier for vår felles moral, som rettferdighet og pålitelighet. Vi har også vist hvordan enkelte sider ved norsk landmålerpraksis og reguleringssystemet kan hindre god landmålerskikk. Det er for eksempel uklart hvordan norske landmålere skal forstå sine primære forpliktelser. Vi har hevdet at blant forklaringsene på dette er mangelen på formelle utdanningskrav og faglig skjønn.

Det er vanskelig å se ut fra våre undersøkelser og drøftinger at retningslinjene for god landmålerskikk har ført til en forbedret praksis for eiendomsoppmåling, selv om begrepet spiller en rolle i matrikkelloven. Dette kan imidlertid belyses sterkere, f.eks. ved å se på i hvilken grad god landmålerskikk er vektlagt av departementet og Kartverket, i sentrale retningslinjer, i tilsynsvirksomheten og i klagesaker etter 2020. Blir god landmålerskikk belyst her, eller er det ensidig fokus på å følge de omfattende og detaljerte rutinene som er etablert på området? Dette vil være et aktuelt område for videre forskning.

Et annet område som vi anser som aktuelt for forskning, er hvem som er interessenter og har hvilke interesser i eiendomsoppmålingen, og om interessene blir ivarettatt, og hvor lojaliteten til landmåleren ligger.

Det er et tydelig potensial for systemforbedring. Når det gjelder forslag til forbedringer av det matrikulære systemet, viser vi til Mjøs (2020), der det utredes og foreslås tiltak for å styrke utdanningssystemet og utdanningskrav til landmåler. Målene er å forbedre ordningene for grensefastsetting, etablere en sentral enhet med ansvar for at matrikkelkartet er oppdatert og korrekt, og styrking av forskningen på området. Som vi har vist, er landmålingspraksisen ofte i konflikt med moralske normer og prinsippene for god landmålerskikk. Derfor er det viktig å styrke den etiske bevissthet i yrket, pliktforståelse og de faglige dyder som kan sikre at praksis er i samsvar med god landmålerskikk. Vi har hevdet at utvikling i systemet og standarder for utdanning og praksis vil føre til at landmåling som en profesjon vil gi forutsetninger for å nå dette målet. En organisert profesjon er preget av selvpålagte kvalitetskrav og frivillig regulering som motiverer medlemmene til å utøve god landmålerskikk.

Vi takker fagfellene for gode innspill til forbedring av artikkelen.

Referanser

- Airaksinen, T. (2012). Professional Ethics. *Encyclopedia of Applied Ethics* 2. utg. Redigert av Ruth Chadwick, s. 616–623. Elsevier.
- Amiand, L., Sky, H.M. og Vhile, K. (2020). *Klagesaker etter matrikkelloven*. Bacheloroppgave. Høgskolen på Vestlandet. Tilgjengelig fra: <https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/handle/11250/2659640> (hentet: 7.1.2024).
- Árnason, V. (2005). Sensible Discussion in Bioethics. *Reflections on Interdisciplinary Research, Cambridge Quarterly of Health Care Ethics* 14:3, s. 322–328.
- Árnason, V. (2018). *The Moral Perspective. Reflections on Ethics and Practice*. University of Iceland Press.
- Barry, V. (1982). *Moral Aspects of Health Care*. Wadsworth.
- Beauchamp, T. og Childress, J. (2019). *Principles of Biomedical Ethics* (8. utg). Oxford University Press.
- Buhl, L. (2013). *Landinspektørloven med kommentarer*. Tilgjengelig fra: <https://gst.dk/media/6842/landinspektørloven-med-kommentarer-lars-buhl.pdf> (hentet: 22.1.2024).
- Carson, S.G. og Skauge, T. (2023). *Etikk for beslutningstakere. Virksomheters bærekraft og samfunnsansvar*. Cappelen Damm.
- Davis, M. (1991). Thinking Like an Engineer: The Place of a Code of Ethics in the Practice of a Profession, *Philosophy and Public Affairs* 20(2), s. 150–167.
- Dyrkolbotn, S.K., Mjøs, L.B. og Leiknes, A. (2020). *Eiendomsdannelse i fortetnings- og transformasjonsområder*. Høgskulen på Vestlandet. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/eiendomsdannelse-i-fortetnings-ogtransformasjonsomrader/id2839046/> (hentet: 13.03.2024).

- Falkanger, T. og Falkanger T.Aa. (2021). *Tingsrett*. 9. utgave. Universitetsforlaget.
- Faafeng, V.G., Høgvard, D., Holth, F. og Sky, P.K. (2020). *Matrikkeloven*. Lovkommentar. Universitetsforlaget.
- Geoforum (u.å.). *God landmålerskikk ved oppmålingsforretning i henhold til matrikkelovens § 33*. Tilgjengelig fra: <https://geoforum.no/wp-content/uploads/2016/08/God-landmålkerskikk.pdf> (hentet: 7.2.2024).
- Hodges, K.E. og Sulmasy, D.P. (2013). Moral status, justice, and the common morality: challenges for the principlist account of moral change. *Kennedy Institute of Ethics Journal* 23(3), s. 275–296.
- International Federation of Accountants (2023). *Handbook of the International Code of Ethics for Professional Accountants*. 2023 edition. Introduction, s. 19. Tilgjengelig fra: <https://ifacweb.blob.core.windows.net/publicfiles/2023-10/2023%20IESBA%20Handbook.pdf> (hentet: 12.3.2024).
- Jacobsen, K.D. (1978). Teknisk hjelp og politisk struktur. En studie av norsk landbruksforvaltning 1874–1899. Universitetsforlaget.
- Kristiansen, L., Vie, M., Stubdal M.E. og Falkenberg-Arell, L. (2017). *Kartlegging av kompetanse innen kommunal oppmålingsforretning* [Bacheloroppgave]. Høgskolen på Vestlandet.
- Landinspektørforeningen (2024). *Når Danmark skal kortlægges*. Tilgjengelig fra: <https://xn--landinspektroforeningen-gjc.dk/> (hentet: 6.2.2024).
- Landinspektørnævnet (2024). *Landinspektørnævnet*. Tilgjengelig fra: <https://landinspektoernaevnet.dk/> (hentet: 6.2.2024).
- Matrikkelforskriften (2009). *Forskrift om eiendomsregistrering*. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2009-06-26-864?q=matrikkelforskriften> (hentet: 6.2.2024).
- Matrikkelova (2005). *Lov om eignedomsregistrering*. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-101?q=matrikkeloven> (hentet: 6.2.2024).
- Mjø, L.B. (2020). Cadastral development in Norway: the need for improvement, *Survey Review*, 52(375), s. 473–484. Tilgjengelig fra: <https://doi.org/10.1080/00396265.2019.1637094>.
- Mjø, L.B. (2024). Authorization of cadastral surveyors in Norway. *Kart og Plan*, 117(2) s. 206–212. <https://doi.org/10.18261/kp.117.2.5>.
- Mjø, L.B. og Sevattal, H. (2011). Eignedomstvistar og matrikkelsystem. *Kart og Plan*, 71(3) s. 151–171. Fagbokforlaget.
- NJKF og Høgskolen i Bergen (2012). Retningslinjer for god landmålerskikk. *Kart og Plan*, 72(2), s. 141. Fagbokforlaget.
- NOU 1999: 1 (1999). *Om Lov om eiendomsregistrering*. Statens forvaltningstjeneste. Oslo.
- Ot.prp. nr. 57 (2006–2007). *Om lov om endringer i lov 17. juni 2005 nr. 101 om eiendomsregistrering o.a.* Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-57-2006-2007-/id464961/> (hentet: 6.2.2024).
- Platon (2001). *Staten. Platons samlede verker bd. 5*. Oversatt av Henning Mørland (Vidarforlaget), 442C.
- Ramhøj, L. (1992). *Udstykningsloven: med kommentarer*. Gads forlag.
- Rawls, J. (2001). *Justice as Fairness*. Redigert av Erin Kelly. The Belknap Press 2001.
- Regjeringen (2024). *Brev og prinsipputtalelser om matrikkelen*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/kart/matrikkelen/brev-om-matrikkelen/id2350802/> (hentet: 6.2.2024).
- Resnik, D. (1998). Standarder for etisk oppførsel i vitenskap. *The Ethics of Science, An Introduction*. Routledge.
- Resnik, D. (2007). *The Price of Truth*. Oxford University Press.
- Skovsgaard, T.L. (2024). The current system of Danish licensed chartered surveyors and the requirements hereto. *Kart og Plan*, 117(2) s. 213–217. <https://doi.org/10.18261/kp.117.2.6>.
- Smeby, J.C. og Gunderson, T. (2024). Profesjon, *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/profesjon> (hentet: 14.3.2024).
- Aadland, B. (2011). God landmålerskikk – et bidrag til begrepsavklaring, *Kart og Plan*, 71(2) s. 119–129. Fagbokforlaget.
- Aadland, B. og Gammelmo, L. (2012). Redegjørelse for retningslinjene for god landmålerskikk, *Kart og Plan*, (72)1, s. 142–145. Fagbokforlaget.